

Куліджанов Е. В., к.с.-г.н., доцент, директор, <https://orcid.org/0000-0003-2808-0199> (Південний міжрегіональний центр ДУ «Держґрунтохорона», м. Одеса, first144@ukr.net),
Мартиненко В. М., к.с.-г.н., <https://orcid.org/0009-0002-5836-3173>

ТЕХНОЛОГІЧНІ НЕДОЛІКИ НОРМАТИВНОЇ БАЗИ ЩОДО ОХОРОНИ ҐРУНТІВ В УКРАЇНІ

Актуальність роботи зумовлена відсутністю самостійного ґрунтозахисного законодавства в Україні, низькою якістю наявних законодавчих норм та методик, які входять до складу земельної та землевпорядної нормативної бази. Метою роботи стала агротехнологічна оцінка положень нормативної та методичної бази щодо охорони ґрунтів, яка є частиною земельного законодавства та підзаконних актів із землевпорядної діяльності. Методологія дослідження полягала у співставленні змісту законодавчих норм щодо охорони ґрунтів із реальними потребами у формулюваннях, повноваженнях, суб'єктності цієї діяльності. Шляхом цього співставлення було оцінено можливі наслідки прийняття деяких законів. Крім того, затверджені центральними органами виконавчої влади методичні норми оцінено з погляду відповідності загальновідомим нормам із ґрунтознавства та агротехнологій. Практично усі законодавчі норми щодо охорони ґрунтів в Україні входять до складу земельного законодавства. Законотворча діяльність щодо охорони ґрунтів виявилася нечіткою, непослідовною та недоопрацьованою. У законодавчій базі фактично відсутня ДУ «Держґрунтохорона» як фаховий виконавець робіт із моніторингу стану ґрунтів, проте цю роботу доручено структурі з іншою фаховою спрямованістю, а саме – Держгеокадастру. Відміна обов'язковості агрохімпаспортизації державних земель перед передачею їх в оренду позбавляє державу можливості вимагати фіксацію стану ґрунтів і, таким чином, захистити державні інтереси. Роботи із поліпшення стану ґрунтів необґрунтовано вважаються проєктами землеустрою (робочими). Їх основний зміст – агротехнології, тобто загальна агрономія, агрохімія, рослинництво, садівництво та виноградарство.

Перелік агровиробничих груп ґрунтів є неповним, у переліку особливо цінних груп ґрунтів відсутні критерії цінності. Оцінка фахової наповненості зазначених питань свідчить про те, що саме Мінагрополітики у зв'язці із фахівцями Національної академії аграрних наук України та фахівцями-освітянами повинні працювати над формуванням нормативної бази щодо охорони ґрунтів. Практична цінність роботи полягає в сформульованому висновку про необхідність створення фахового ґрунтозахисного законодавства та визначенні головних принципів формування такого законодавства.

Ключові слова: земля; ґрунтозахисне законодавство; агротехнології; робочі проєкти землеустрою; перелік агровиробничих груп ґрунтів.

Постановка проблеми. Збереження ґрунтів та їх родючості, досягнення нейтрального рівня деградації ґрунтів потребують єдиної системи заходів у законодавчій сфері, відпрацювання взаємодії суміжних служб. Фундаментальною проблемою охорони ґрунтів в Україні є той факт, що питання охорони ґрунтів є частиною земельного, тобто непрофільного, законодавства. Прямим негативним наслідком та, одночасно, частиною проблеми є ототожнювання понять «землі» та «ґрунту» у законодавстві – явно, та за змістом. Ґрунт – засіб виробництва у рослинництві, а також речовинне середовище для рослин, місце зосередження вологи, джерело поживних речовин. Натомість, земля є двомірним об'єктом, вона не має властивостей речовини та, відповідно, може бути не матеріальною базою сільськогосподарського виробництва, але є його просторовою базою. З огляду на це, поняття «охорона земель та ґрунтів», або «охорона земель» у значенні «охорона ґрунтів», є внутрішньо суперечливими та такими, що не мають природного змісту. Разом із тим, нормативна база щодо «охорони земель та ґрунтів» містить певні агротехнологічні, агрохімічні та ґрунтознавчі положення. Для всебічної оцінки якості законодавчих та інших норм щодо охорони ґрунтів, доречним є оцінка згаданих норм з погляду їх фахової спроможності, їх затребуваності та ефективності у сільськогосподарському виробництві.

Ототожнювання понять «ґрунт» та «земля» є серйозною багатовекторною проблемою із негативними наслідками для

держави та суспільства. Ґрунти сільськогосподарських угідь є екологічним об'єктом та одночасно засобом сільськогосподарського виробництва. Проте, норми з охорони ґрунтів включено до земельного законодавства. Наслідки таких понятійних неточностей практично не аналізуються.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фахову літературу, у якій охорона ґрунтів ототожнюється із охороною земель, можна поділити на три категорії:

- правове регулювання (Укази Президента, кодекси та закони, постанови КМУ, регуляторні акти ЦОВВ);

- методики, класифікації та інші керівні документи щодо польових, камеральних та проектно-розрахункових робіт;

- наукові публікації.

Нагальним завданням сьогодення є аналіз ситуації, що склалася у сфері охорони ґрунтів через відсутність самостійної законодавчої бази та через наявні нормативні положення. В роботах [5; 6] нами вже було проаналізовано деякі термінологічні та законодавчі колізії, пов'язані із станом сьогоднішньої нормативної бази щодо охорони ґрунтів. Якщо наявна ситуація із ототожнюванням понять «ґрунт» та «земля» є пережитком минулого [5; 6], то нові ініціативи, які консервують це становище або погіршують його, є викривленням природного стану речей. Так, в Указі Президента України, № 111/2021 [23] замість «деградація ґрунтів» вказано «деградація земель». Для того, щоб положення чинної нормативної бази не ототожнювали землю та ґрунт, необхідно виключити відповідні формулювання із нормативних актів.

Підзаконні акти, методики та наукові публікації з охорони «земель та ґрунтів» за визначенням мають нести у собі усі недоліки законодавчої бази. Окрім того, затверджені методики та класифікації є керівними документами щодо проектно-виробничої діяльності. Наукові публікації в цьому напрямку могли б бути базою для нових регуляторних або методичних документів. Зазначений спектр документів, таким чином, несе в собі певну агротехнологічну або екологічну складову як тільки постають питання щодо ґрунту, який є конкретним фізичним об'єктом. Проте агротехнологічну ефективність такої документації на сьогоднішній день практично не проаналізовано. Наукові публікації могли б бути місцем для дискусій щодо неприпустимості ототожнювання понять «ґрунт» та «земля»,

щодо неспівставності природи двовимірної «землі» та фізичного тіла, речовинного об'єкта – ґрунту.

Крім того, автори поставили собі за мету відстежити, як озвучені вже недоліки законодавчої бази відображаються у науковій літературі. Завданням дослідження було виявлення наявності критики зазначених вище проблем або пропозицій щодо виправлення ситуації. Нами було невибірково обрано кілька наукових робіт, в яких обговорювалося ставлення науковців до змішування понять «ґрунт-земля» та агротехнологічної оцінки окремих положень, які є дотичними до рослинництва, економіки або управління сільськогосподарським підприємства

Станом на 2024 рік у науковій літературі практично відсутні роботи, присвячені необхідності розробки самостійного законодавства щодо охорони ґрунтів. Отже, стає актуальним аналіз літератури з тематики з погляду агротехнологій, а також ставлення до плутанини понять у науковому середовищі у землевпорядній сфері.

Метою роботи став аналіз існуючої нормативної бази з охорони ґрунтів з погляду відповідності дотичним питанням в рослинництві. Завданням дослідження було проаналізувати те, наскільки нормативна документація щодо охорони ґрунтів, яка є частиною земельного законодавства, відповідає реаліям технологічного процесу та правилам загальної та спеціальної агрономії, яка є практичним та повсякденним інструментом підтримання родючості. Було зроблено спробу проаналізувати корисність та можливість ефективно застосовувати норми з охорони «земель – ґрунтів» в агротехнологіях.

Матеріали та методи дослідження. Основою проведеного дослідження стали такі методи як монографічний та абстрактно-логічний. Роботу було проведено у вигляді аналізу наявних законодавчих норм, підзаконних актів, на предмет їхньої відповідності до технологічних регламентів, реального стану речей, можливостей виробництва. При цьому земельне законодавство, землевпорядні підзаконні акти та методики у частині охорони ґрунтів, безпосередньо регламентують певні технологічні процеси у рослинництві, а саме: впровадження сівозмін, зокрема структуру посівних площ; докорінне поліпшення ґрунтів; зняття та перенесення родючого шару ґрунту.

У статті проаналізовано за змістом сутність заходів із відтворення та підвищення родючості ґрунтів, які (заходи) позиціонуються як землевпорядні. Окрім того, земельне законодавство містить положення щодо класифікації ґрунтів, в тому числі вводить поняття «особливо цінні ґрунти». За допомогою термінологічного та порівняльного аналізу було проведено оцінку того, наскільки повно складено зазначену класифікацію, з урахуванням властивостей ґрунтів сільськогосподарських угідь.

Виклад основного матеріалу

Аналіз переліку агровиробничих груп ґрунтів. Вивчення Постанови Кабінету Міністрів України № 1051, 2012 [18] дозволяє стверджувати, що в ньому майже повністю відсутні плантажовані ґрунти. Фактично наявна тільки одна група – 117 (темно-каштанові та каштанові плантажовані). Загалом візуально плантажовані ґрунти у профілі мають різкий безградієнтний перехід між горизонтом Н, та Rh або Р. Такий профіль утворюється, коли глибина оранки сягає горизонтів Rh або Р. На чорноземах до цього призводить плантажна оранка (45–80 см), але те саме може статися за звичайної оранки на 30–40 см і на ґрунтах півночі, сірих лісових та дерново-підзолистих (рис. 1). Фахівцям, які готували цей перелік, не було відомо про те, що плантажованими можуть стати чорноземи південні, особливо різного ступеня змитості. Вочевидь, в авторів цього переліку була інформація тільки про деякі ґрунти деяких садів або виноградників Херсонщини і це, скоріше, власний досвід, ніж елемент стандартної фахової компетенції, проте це є елементом фахової компетенції агронома. Разом із тим, агрономам, особливо з багаторічних культур, відомо, що плантаж є необхідним технологічним етапом перед садінням садів, виноградників та ягідників у різних кліматичних зонах України. Отже, ознака плантажованості може бути виявленою (і виявляється) у багатьох типів ґрунтів, проте, вказати шифр у таких випадках буде неможливо.

Ще один недолік переліку агрогруп – наявність ґрунтів групи 212 (без гумусного шару) та 220 (зольники) [18]. Ці ґрунти практично непридатні для аграрного виробництва, як і «важка» частина 215 групи, та 216 група. Тобто вважати такі ґрунти агровиробничими та включати їх до переліку не є доцільним. Загалом можна сказати, що окрім можливих зауважень з погляду ґрунтознавства, із переліку агрогруп, за формальною назвою, випадають майже усі ґрунти,

профіль яких змінився через оранку. Це велика площа садів, ягідників та виноградників, розсадників, під овочами, а також короткопрофільні ґрунти із приораним горизонтом Ph. При цьому земельна служба вимагає вказувати у документації шифр агрогрупи, незважаючи на відсутність відповідних позицій у переліку агрогруп. На практиці іноді доводиться розглядати такі ґрунти, як зональні.

Рисунок. Будова профілю після оранки чорноземів південних середньозмитих на глибину 35–40 см (Ізмаїльський р-н, Одеська область)
Джерело: архів автора

Тобто, з погляду агрономії, ґрунтознавства та систематизації ґрунтів, що використовуються у сільськогосподарському виробництві, номенклатурний список агрогруп має серйозні недоліки, не охоплює великі площі із ґрунтами, що мають будову, яка була суттєво змінена оранкою. Проте фахівці – представники МАП та профільні науковці могли б створити відповідний перелік із урахуванням потреб та досвіду с.-г. виробництва. Орієнтовна площа ділянок із вказаним ґрунтами – від сотень тисяч до мільйонів гектарів.

Аналіз переліку особливо цінних груп ґрунтів. Незважаючи на

очевидність поняття «особливо цінні ґрунти», використаному у [16], практично немає критеріїв, за якими можна було б визначити їх цінність. Є певні визначення, але без конкретних критеріїв. Так, Ришкова Л. В. [21] під особливо цінними землями пропонує розуміти сукупність земельних ділянок, що входять до різних категорій земель, задовольняють публічний інтерес та підлягають підвищеній охороні, зокрема вилученню (викупу), зміні цільового призначення в особливому порядку, визначеному законом України. Але тут, окрім суто агротехнологічних, виникають суто логічні зауваження. Поняття «цінні ґрунти» та «цінні землі» ототожнюються постійно, використовуються як синоніми для уникнення тавтології в тексті. Слід зазначити, що таке явище притаманне усій землевпорядній літературі в частині охорони ґрунтів – законодавчій, методичній, науковій [5; 6]. Ототожнювання простору та фізичного тіла є засобом прив'язки до проблеми охорони ґрунтів відомства, яке має іншу фахову спеціалізацію (Держгеокадастр).

Так, наприклад, автори «переліку особливо цінних груп ґрунтів» без зауважень цитують, що до «особливо цінних **земель** належать: ...у складі земель сільськогосподарського призначення: чорноземи нееродовані несолонцюваті на лесових породах; лучно-чорноземні незасолені несолонцюваті суглинкові **ґрунти**; темно-сірі опідзолені ґрунти та чорноземи опідзолені на лесах і глеюваті; бурі гірсько-лісові та дерново-буроземні глибокі і середньо глибокі **ґрунти**; дерново-підзолисті суглинкові **ґрунти**; коричневі **ґрунти** Південного узбережжя Криму, дернові глибокі **ґрунти** Закарпаття; ...торфовища з глибиною залягання торфу більше одного метра й осушені незалежно від глибини» [16]. Тобто до переліку **земель** входять **ґрунти**, разом з цим ґрунти чорноземи позиціонуються як землі сільськогосподарського призначення. Далі, в одному рядку із ґрунтами, вже йде дійсно перелік певних земельних ділянок: «...землі, надані в постійне користування НВАО «Масандра» та підприємствам, що входять до його складу; землі дослідних полів науково-дослідних установ і навчальних закладів; землі природно-заповідного та іншого природоохоронного призначення, землі історико-культурного призначення».

Це є типовою ситуацією для українського законодавства, а зауваження щодо неприпустимості ототожнювання двовимірного простору та фізичного тіла, тобто речовинного об'єкта, є вкрай

рідкісними в науковій літературі. Як зазначає Канаш О. П. [3], поняттю «особливо цінних» ґрунтів притаманна певна відносність (порівняно з чим і на якій території зафіксована ця особлива цінність). Так чи інакше, критеріїв цінності ґрунтів, станом на 2024 рік, не сформовано, окрім обмежень у вигляді солонцюватості, засоленості або осолоділості. Якщо солонцюватість та солоність можна вважати фактором, що знижує цінність ґрунту, то розуміння осолоділості як фактор зниження цінності ґрунту є сумнівним.

Поза тим, поводження з ґрунтами інших таксонів потребує суттєвих обмежень заради їх збереження (солоді, лучні та лучно-чорноземні), яких (обмежень) наразі немає. І це вже серйозна вада не з погляду рослинництва, а ґрунтознавства. Таких сформульованих обмежень немає, як немає й відповідальності за розорювання таких ґрунтів. Також немає відповідальності для органів державної або місцевої влади, які дозволяють розорювати ерозійно небезпечні ділянки, сіножаті та пасовища.

Отже, система класифікації ґрунтів, яка існує в землевпорядній документації, має низку критичних недоліків: термінологічна заплутаність; радикально недосконалий перелік агрогруп ґрунтів; невизначені критерії цінності ґрунтів: необґрунтоване невключення певних ґрунтів до переліку цінних; відсутність реальних заходів із захисту реліктових та екзотичних ґрунтів, у т.ч. відсутність прямої заборони на їх розорювання; відсутність відповідальності за розорювання таких ґрунтів.

Проекти землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозмін та впорядкування угідь (далі – проекти сівозмін). Базовою проблемою таких проектів є обґрунтування їх доцільності. Обов'язковість проектів сівозмін було введено у законодавчій нормі, яка називається Закон України № 1443-VI «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів» (2009) [7]. Суто виробниче питання, яке вирішується спеціалістами господарства без додаткових фінансових витрат за декілька годин залежно від обсягу робіт, подається законодавцем як практика, що потребує державного втручання та, відповідно, додаткових витрат від виробника. Обов'язковість сівозмін у такому вигляді, який викладено в [7], можна вважати спробою прирівняти рослинництво до землевпорядкування, тобто зробити сівозміну землевпорядним проектом. Те, що у вигляді землевпорядного

проєкту робилося протягом місяця по 35 грн за 1 га, агроном у господарстві може зробити протягом 1–2 годин в межах встановленої зарплатні. При цьому викликає питання необов'язковості головних вихідних даних, а саме – результатів ґрунтових та агрохімічних досліджень. Тобто питання актуального стану ґрунтів, заради якого була прийнята законодавча норма, не є актуальним при розробці «ґрунтозахисного» проєкту. Необхідно зазначити, що ґрунтові карти, які вже були на той час юридично двічі застарілими (тобто старіше 40 років), згідно з ст. 37 [9], втім вважалися на практиці прийнятною заміною агрохімпаспорту.

Отже, проєкти сівозмін не спромоглися посприяти вирішенню базового питання – забезпечити своєчасний та всеохоплюючий моніторинг ґрунтів. Таким чином, ідея проєктів сівозмін не є ґрунтозахисною, зокрема, зважаючи на те, з яких даних починається планування ґрунтозахисних заходів. За відсутності інформації про реальний стан ґрунту можливо лише надати узагальнені рекомендації, процитувати довідники та надати інші формалізовані рекомендації, в яких господарство, зазвичай, не має нагальної потреби. Принаймні не збиралося б за це платити.

З юридичного погляду – якщо проєкт вже існує, він має виконуватися. Тоді у товаровиробника можуть виникнути проблеми у разі зміни структури посівних площ, загибелі посівів, змін у складі орендодавців. Перехід до інших культур, в тому числі нішевих, перехід на іншу сівозміну (зернова замість кормової або навпаки) за таких обставин стає неможливою без додаткових витрат на формальне коригування проєкту. А якщо зважити на те, що зміни мають бути практично тільки такими, якими їх бачить землекористувач, то виходить, що створена господарством сівозміна має бути просто обгорнутою в обкладинку землевпорядного проєкту. При чому, сільгосптоваровиробник ще має за це заплатити.

Виробничий досвід без «проєктів сівозмін» показує, що це не обґрунтована практика, яка просто дублює технологічні питання у незручному для господарств вигляді. З іншого боку, з вказаних «проєктів» випали певні сівозміни – овочеві, розсадників, садів, ягідників, виноградників, карантинні, насінневих господарств тощо. Така обмеженість переліку проєктів сівозмін свідчить про фахову необізнаність розробників методичної документації – як законів та підзаконних актів, так і методичної літератури. Отже, проблема

полягає в тому, що ідеєю «проектів сівозмін» займалися не ті, хто є фахівцями-технологами у цьому питанні. Ще один кричущий недолік закону який ввів обов'язковість проектів сівозмін полягає у тому, що не було зроблено обов'язковим контроль цього стану після реалізації проекту. Також відсутня відповідальність за непроходження агрохімпаспортизації. Проте, контроль над впровадженням сівозмін та їх дотриманням – це важлива функція держави, яку мають виконувати профільні структури – управління агропромислового розвитку на місцях та, за необхідності, екологічна служба.

Аналіз правил розроблення робочих проектів землеустрою. Вирішення деяких земельних питань сільгосп підприємств (оренда, власність, розміщення культур, сівозміни) є буденними обов'язками фахівців господарства – юристів, агрономів, керівництва. До того ж, такі щоденні ситуації потребують глибоких професійних знань та знань специфіки підприємства, яких просто не повинно бути у спеціаліста-землевпорядника. Отже, зазначені питання не повинні вирішуватися у форматі проекту. З іншого боку, такі питання, як зміна конфігурації полів в межах одного орендаря через зміну кількості орендованих паїв – це питання також не земельпорядне, а геодезичне, наприклад як у будівництві, гірничій справі тощо.

Проекти поліпшення земель передбачають розробку сівозмін, вибір культур, розрахунки норм добрив. Це суто технологічні розрахунки, які є елементом агротехнологій і не мають відношення до земельпорядної діяльності. Проект складається на роки, а розрахунки із внесення добрив робляться на майбутній сезон із урахуванням умов минулого року. Отже, «багаторічні» розрахунки щодо добрив не мають технологічного сенсу, адже агроном самостійно може знайти необхідну літературу за фахом. Загальна проблема полягає не в точності розрахунків, а в практичній недоцільності таких розрахунків та таких проектів.

З погляду комерції, ототожнювання понять «поліпшення земель» та «поліпшення ґрунтів» негативно відбивається на поліпшенні ґрунтів. Знову ж таки із практики подібних програм, створених відповідно до Правил розроблення робочих проектів землеустрою [20] відомо, як поліпшення ґрунтів термінологічно прирівнюється до поліпшення земель, а поліпшення земель перетворюється, наприклад, на уточнення меж населених пунктів. Така термінологічна заплутаність призводить до того, що під час

«поліпшення земель» не відбувається, і не може відбуватися, поліпшення ґрунтів.

З іншого боку, земля – це двовимірна площина, яка не має вишини – глибини – товщини. Вона не має властивостей фізичного тіла або речовини, в тому числі не має родючості. Родючість – це властивість об'єкта, тобто ґрунту. Відповідно, земля не може деградувати та поліпшуватися в агрономічному або ґрунтознавчому сенсі. Таким чином, проєкти поліпшення ґрунтів не повинні називатися проєктами із поліпшення земель. Поліпшення ґрунтів є елементом повсякденної роботи агронома, без додаткових проєктів, але із відповідальним ставленням до ґрунту та відповідними технологічними витратами, тобто поліпшення повинно починатися із підтримання родючості. В цьому питанні немає якихось особливих секретів – обґрунтовані обсяги добрив, сівозміни, сидерація. Для застосування цих інструментів немає потреби у землевпорядній документації, потрібна технокарта і певна вихідна інформація щодо актуального стану ґрунтів.

У розділі III Правил [20] «Робочі проєкти землеустрою щодо зняття та перенесення родючого шару ґрунту» вказано параметри, за яких зняття та нанесення є ще можливим, а саме: «... масова частка гумусу в нижній межі родючого шару ґрунту, що знімається, становить для зон... Степова посушлива – не менш як 1 відсоток; Сухостепова – не менш як 1 відсоток; ...масова частка обмінного натрію (у відсотках ємності катіонного обміну) становить: у слабо- і середньосолонцюватих різновидах зональних і гідроморфних ґрунтів зон Лісостепу та Степу – до 15; на слабо- і середньосолонцюватих різновидах малогумусних південних чорноземів, бурих, каштанових ґрунтів і сіроземів, а також гідроморфних, напівгідроморфних ґрунтів Степової посушливої та Сухостепової зон – до 10» [20]. Суглинкові ґрунти із таким вмістом гумусу та рівнем солонцюватості є досить несприятливими для сільськогосподарських культур, можуть спричинити погіршення стану ґрунту на ділянці землювання. Можливо, для ґрунтів легкого механічного складу така вимога була б доречною, але це питання навіть не обговорювалося в експертному середовищі, зокрема в ДУ «Держґрунтохорона».

Проєкти захисту ґрунтів від ерозії. Заходи захисту ґрунтів від ерозії є відомими – впровадження ґрунтозахисних сівозмін, створення пасовищ та перелогів. Захист від заболочування

досягається дренажем, що також не є землевпорядним питанням, як і захист ґрунтів від висушування – все це є завданнями агронома. Для цього необхідні знання з агротехнологій, та техніка, яка сприяє збереженню вологи, лісосмуги, інші засоби покращення мікроклімату. Такі заходи є відомими та і не потребують землевпорядного проектування. В той же час, спостерігається негативна тенденція збільшення розораності територій [22], якій можна було б запобігти законодавчо, та цього, на жаль, не сталося.

Не сприяла якісним змінам в організації моніторингу та захисту ґрунтів на землях сільськогосподарського призначення і зміни до законодавства 2021 року, які, замість того, щоб зробити агрохімпаспортизацію обов'язковою, фактично відмінили її на землях комунальної та державної власності. Статтю 14 Закону України № 1423-IX (2021) [8] оголошено необов'язковою агрохімпаспортизацію ділянок, що виставляються на орендні аукціони. При цьому, Указ Президента України № 1118/95 «Про суцільну агрохімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення» [23] залишається в силі.

Як наслідок – через відсутність даних на площах, що постраждали від військових дій, зараз немає фактичних відправних параметрів для обрахування шкоди. Це може негативно вплинути на юридичну позицію держави в обрахуванні майбутніх репарацій, бо через відсутність попередніх показників важко обрахувати деякі параметри заподіяної шкоди, насамперед рівень забруднення. В роботах, присвячених, захисту земель, ми не бачимо оцінки шкоди від цього закону [22].

За відсутності даних з агрохімпаспортизації, коли не зафіксовано стан ґрунту перед передачею земельної ділянки в оренду, а відтак – об'єктивно оцінити вплив діяльності товаровиробника на стан ґрунту у майбутньому. Разом з цим, стає неможливим оцінити вплив військових дій на погіршення стану ґрунтів. Ухвалення Закону України № 1423-IX (2021) [8] слід вважати свідомою перешкодою для захисту інтересів держави у питаннях збереження родючості ґрунтів на ділянках сільськогосподарського призначення, що відкриває шлях до зниження показників родючості. Це, в свою чергу, дозволить приховувати можливе погіршення стану ґрунтів, а опосередковано й обсяги виробництва продукції.

Залишки земель комунальної власності – це, зазвичай, найгірші ділянки, які ще можна було б обробляти. Проте, землі підприємств Національної академії аграрних наук – це поля із найкращими ґрунтами серед навколишніх господарств, великі консолідовані масиви, до сотень гектарів на один кадастровий номер. Фіксація стану таких ґрунтів є необхідною для запобігання їх виснаження, яке є реальним еколого-виробничим ризиком, з яким треба рахуватися та який треба негайно усунути. Як наслідок, сталися випадки передачі в користування великих масивів сільськогосподарських земель приватним структурам із подальшими кримінальними провадженнями [24] проти осіб, причетних до можливо незаконної передачі, та одночасно – і до прийняття Закону України № 1423-IX (2021) [8]. Поза тим, до ухвалення цього закону перехід права власності або користування без агрохімпаспортизації був порушенням процедури. Відповідно, якщо новий землекористувач не зафіксував стан ґрунту перед отриманням права користування, існувала юридична можливість повернути землю під юрисдикцію держави через зазначені порушення. Відповідно до [8] задіяти такий юридичний механізм неможливо, через обов'язковість паспортизації перед передачею державних земель у користування. Ця негативна подія (прийняття вищезазначеного закону) не знайшла відповідної оцінки в науковій літературі, в той час як станом на другу половину 2024 року готувалась передача в оренду державних земель без фіксації стану ґрунтів на полях, що передаватимуться.

Слід зазначити, що робота на виснаження ґрунту є досить вигідною з погляду економії на добривах, дозволяє отримати прибуток за рахунок майбутніх поколінь. Таким землекористувачам дуже заважає система моніторингу ґрунтів, частиною якої є ДУ «Держґрунтохорона» [17]. Сучасні технології дозволяють виснажувати валові запаси фосфору, калію, а також стабільного гумусу – як джерела азоту. Для подолання наслідків таких дій потрібна, перш за все, оцінка стану ґрунту та відомі кожному агроному агротехнічні розрахунки та заходи.

Згідно з фактичною практикою землевпорядної діяльності, земельна ділянка – певний контур, сформований згідно до загальноприйнятої системи координат, та проєкція цього контуру на певній частині планети (території держави), незалежно від об'єктів, що на ній розташовані та які не є частиною цього контуру. Але для

ґрунтів робиться виключення, ґрунт ототожнюється із ділянкою. Є також ототожнення понять «земля» та «тверда поверхня», але воно є умовним, тільки для зручності в спілкуванні [6; 12].

Термінологічна плутанина у наукових публікаціях

Типовим прикладом ситуації можна назвати роботи Дорош А. С., Дорош А. Ю., 2023 [1]; Дорош Ю. М. та ін., 2024 [2], в яких автори використовують терміни «пошкоджені землі», «рекультивация земель» при обговоренні технологічних питань в агрономії та тваринництві. Використання й охорона земель та перелік технологічних, планових та інших завдань є, з одного боку, прерогативою спеціалістів господарства; з іншого боку, структура площ коливається в умовах ринку, і проєкт стає завідомо непрацюючим, хоча йдеться про пошкодження та деградацію ґрунтів. Також і в роботах інших авторів Кошель А., Колганової І., 2022 [4] йдеться про «порушені землі», рекультивацию земель, хоча порушеними є ґрунти, рекультивация має стосуватися саме ґрунтів. В роботах Малашевської О. А. і Малашевського М. А., 2023 [13], присвячених забрудненню ґрунтів також йдеться про охорону і деградацію земель; рослинництво вказується як землекористування, забруднення ґрунтів та забруднення земель використовуються як синоніми, засмічення території вказується як забруднення. Серед заходів із запобігання забрудненню не вказано агрохімічну паспортизацию як інструмент контролю, а агротехнології (розпорошено та неакцентовано) як інструмент покращення стану ґрунтів. Новаковська І. О., Матвєєва І. В., 2022 [14] розглядають деградацію та забруднення земель в сенсі «ґрунтів», моніторинг земель в сенсі моніторингу ґрунтів, але є положення щодо необхідності поділу цих понять у подальшому. Проте питання охорони ґрунтів пропонується розглядати як землевпорядне.

Підсумовуючи, можна констатувати наступне.

Ґрунт розглядається як природний ресурс, який передається у безкоштовне користування власнику або користувачу земельної ділянки на якій він знаходиться. Ґрунт земельної ділянки залишається власністю держави незалежно від форми власності на простір, тобто на саму земельну ділянку. Ці норми не сформульовано, але вони фактично є керівними на сьогоднішній день [15; 20; 19]. Підтвердженням того, що земельне законодавство не може бути та не є фаховим, профільним, з погляду охорони ґрунтів, можна знайти у

самих нормативних документах, пов'язаних із охороною ґрунтів, а за змістом – із рослинництвом, які містяться у «земельній» нормативній базі.

Хоча певні положення щодо охорони ґрунтів й існують в нормативній базі, через профільну нефаховість суб'єкта законодавчої ініціативи (Держгеокадастр), зазначені норми є нефаховими з погляду агротехнології. Вони містять багато недоліків, що підтверджують брак знань та виробничого досвіду у розробників нормативної бази. Це не є звинуваченням, це просто констатація великих та цілком природних розбіжностей у фаховій підготовці, з одного боку, агрономів та ґрунтознавців, які мали б займатися цими питаннями та, з іншого боку, землевпорядників, які з невідомих причин цим займалися.

Перший і головний недолік нормативної бази – це відсутність відповідальності за виснаження або інше погіршення стану ґрунтів [9]. Разом із тим, за порушення правил землевпорядної діяльності та вимог землеустрою відповідальність передбачено, наприклад, у статтях 52–56 Кодексу України про адміністративні правопорушення [10]. Порушення, пов'язані із ґрунтами, караються, якщо вони стосуються землевпорядного проєктування. Непроходження агрохімпаспортизації, через яку контролюється стан ґрунтів, не карається. Отже, питання охорони ґрунтів є непрофільним для Держгеокадастру.

У нормативній документації, таким чином, проігноровано головні принципи збереження ґрунтів, які полягають у тому, що головним інструментом збереження, підвищення родючості ґрунтів є агротехнології, а головним інструментом контролю стану ґрунтів – агрохімпаспортизація. Питання полягає в тому, щоб сільгосптоваровиробник розумів корисність збереження родючості, не вигідність її зниження та відповідальність за таке зниження. Однак ці норми не було включено до українського законодавства. Питання ставлення до ґрунтів має залежати від можливостей та обов'язків землекористувача, які створює держава. Саме створення таких можливостей (економічне стимулювання) та введення відповідальності за погіршення стану ґрунтів на законодавчому рівні досі не відбулося. Можна припустити, що якби суб'єктом законодавчої ініціативи у цих питаннях було б Міністерство аграрної політики та профільне наукове середовище (вчені-фахівці із агрохімії,

ґрунтознавства та рослинництва), то ситуація була б кращою.

Землевпорядна діяльність в частині охорони ґрунтів має передбачати не агрохімічні аналізи, а дозволи або заборону на використання територій в якості сільськогосподарських угідь. І саме тут міститься фундаментальний недолік суто «земельної» складової в сфері охорони ґрунтів – неприйнятний рівень розораності території України. На цей показник не встановлено ніяких обмежень і, як результат – найвища розораність у Європі та одна з найвищих в світі [22]. Хоча навіть і без таких нормативів, через можливість контролювати передачу сільськогосподарських земельних ділянок в обробіток, Держгеокадастр міг би запобігти такому стану. Окрім того, існує проблема безконтрольного використання земель де розорювання заборонене [11]. З іншого боку, зазначеними питаннями мали б займатися Міністерство аграрної політики України (МАП) та Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України (Міндовкілля), але й цього не відбулося.

Агротехнології є фактором безпосереднього впливу на стан ґрунту, і через те вони мають відігравати вирішальну роль у питаннях підтримання та підвищення родючості ґрунтів. Як щоденні, так і спеціальні заходи, що позитивно впливають на ґрунт (внесення добрив, сидерація, впровадження сівозмін тощо), є елементами професійної діяльності та фахової підготовки спеціалістів-агрономів. Тому оцінка положень щодо охорони ґрунтів з погляду агрономії та фундаментального ґрунтознавства вказуватиме на відповідність цих норм реаліям та потребам рослинництва, їх придатності для вирішення задекларованих задач.

Отже, ефективна діяльність з охорони ґрунтів можлива тільки за наявності повноцінного фахового законодавства. Створення необхідної нормативної бази в Україні потрібно починати з самого початку, позаяк базових законів стосовно охорони ґрунтів в українському законодавстві немає [5]. Критична та кричуща технологічна недосконалість норм, що стосуються охорони ґрунтів, свідчить про необхідність вибору фахового суб'єкта законодавчої ініціативи в цьому питанні, яким є ДУ «Держґрунтохорона». Фактично йдеться про виключення норм щодо охорони ґрунтів із земельного законодавства як фахово несумісних. Необхідно повністю розмежувати поняття «ґрунт» та «земля» у законодавстві та підзаконних актах, не використовуючи поняття «земля» як синонім

поняття «ґрунт». Обов'язковим є відокремлення діяльності з охорони земель від охорони ґрунтів із недопущенням дублювання функцій державних органів [6]. Необхідно створити повноцінну методичну базу щодо охорони ґрунтів, без прив'язки до земельних питань, зокрема вивести робочі проєкти, пов'язані із захистом ґрунтів із переліку землевпорядних проєктів, без заборони ліцензіатам-землевпорядникам займатися такими проєктами.

Висновки. Аналіз існуючої нормативної бази щодо охорони ґрунтів свідчить про наявність двох фундаментальних проблем. Перша – те, що питання охорони ґрунтів разом із суб'єктом законодавчої ініціативи є частиною земельного законодавства. Це дезорієнтує самих законодавців, державні органи, та сільськогосподарських товаровиробників. Наявні норми земельного законодавства, що стосуються охорони ґрунтів, здебільшого формалізовані, не мають механізмів реалізації, критично недосконалі з погляду рослинництва (агрохімії) та ґрунтознавства. Друга проблема, яка є наслідком першої – відсутність спеціального та повноцінного ґрунтозахисного законодавства, відокремленого від земельного. Розробником такої нормативної бази мають бути відповідні профільні структури МАП, насамперед ДУ «Держґрунтохорона». Окремі заходи з підвищення родючості ґрунтів – моніторинг, агрохімічні та ґрунтові обстеження, внесення високих доз органіки, запровадження ґрунтозахисних сівозмін тощо, теж за змістом є агротехнологічними заходами, тобто не містять нічого спільного із землевпорядним проєктуванням. Ще одна проблема полягає у тому, що переважна кількість методичних, наукових та законодавчих розробок, які стосуються охорони ґрунтів, є частиною «земельної» нормативної бази. У чинному законодавстві та в публічному дискурсі не вказується про неприпустимість ототожнювання понять «ґрунт» та «земля» та необхідність чіткого розділення цих понять. Навпаки, таке ототожнювання є повсякденною практикою.

У практичній площині можна констатувати суттєві недоліки законодавчих та методичних норм щодо охорони ґрунтів з погляду рослинництва, яке цими нормами регламентується. Захист ґрунтів від деградації, підвищення їх родючості – це завдання, які вирішуються щоденною роботою агронома та контролюються під час відповідного моніторингу, тобто агрохімпаспортизації. Саме агрохімпаспортизація

є одним із головних інструментів державної політики в сфері охорони ґрунтів, проте діюче законодавство не тільки не підтримує обов'язковість агрохімпаспортизації, а й обмежує цю процедуру, що суттєво шкодить інтересам держави. Робочі проєкти землеустрою, які покликані забезпечити підвищення родючості ґрунтів, практично не виконують своєї ролі. Проєкти з поліпшення угідь є епізодичними, при тому, що позитивний вплив на ґрунт має бути постійним та системним. «Проєкти сівозмін» як загальнодержавний проєкт не відбулися через недостатню відповідність задекларованій меті. Зазначені проєкти землеустрою передбачають вчинення агротехнологічних операцій, розробка та реалізація яких є предметом діяльності агрономів, а не землевпорядників. Щодо проєктів зняття родючого шару ґрунту, то вони стосуються не покращення, а збереження ґрунтової маси та передбачають роботи на відносно обмежених площах у порівнянні із площею сільськогосподарських угідь держави.

Усі недоліки також є наслідком вад у діючому законодавстві та мають бути усунені.

Вирішення цих фундаментальних проблем, тобто створення повноцінної фахової та самостійної законодавчої бази дозволить вивести роботу зі збереження родючості ґрунтів на прийнятний рівень. З такої перспективи, подальші дослідження в цій тематиці мають бути спрямовані на розробку практичних рекомендацій для законодавця щодо формування відповідної до цілей охорони ґрунтів законодавчої бази, чому буде сприяти аналіз міжнародного досвіду у цій галузі правотворчості.

1. Дорош А. С., Дорош А. Ю. Чинники, що впливають на розвиток і становлення органічного землекористування в умовах воєнного стану. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2023. № 2. С. 82–91. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.02.08>.
2. Дорош Ю. М., Ібатуллін Ш. І., Дорош О. С., Дорош А. Ю. Методичні підходи до економіко-математичного моделювання сівозмін у розробці проєкту землеустрою, який забезпечує еколого-економічне обґрунтування сівозмін і землеустрою. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2024. № 1. С. 66–81. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2024.01.06>.
3. Канаш О. П. Повернення до проблеми особливо цінних земель. *Землевпорядний вісник*. 2011. № 1. С. 53–59.
4. Кошель А., Колганова І. Розробка робочих проєктів землеустрою для рекультивзації порушених земель. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2022. № 4. С. 49–58. DOI: [10.31548/zemleustriy2022.04.07](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2022.04.07).

- 5.** Куліджанов Е. В. Деякі законодавчі аспекти охорони ґрунтів в Україні. *Родючість ґрунтів України: стан, тенденції та прогноз* : матеріали всеукраїнської науково-практичної конференції. Київ, 2021. С. 47–49.
- 6.** Куліджанов Е. В. Деякі термінологічні аспекти охорони ґрунтів в Україні. *Ґрунти у сучасному світі* : матеріали міжнародної науково-практичної конференції. Одеса : Фенікс, 2022. С. 40–43.
- 7.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо збереження родючості ґрунтів : Закон України від 4 квітня 2009 р. № 1443-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1443-17#Text>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 8.** Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи управління та дерегуляції у сфері земельних відносин : Закон України від 28 квітня 2021 р. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-IX#Text>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 9.** Про державний контроль за використанням та охороною земель : Закон України від 16 червня 2003 р. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15/ed20030616#Text>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 10.** Кодекс України про адміністративні правопорушення від 9 серпня 2024 р. № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 11.** Консультація 1: Чому будь-яка оранка степів і луків є незаконною? URL: <https://uncg.org.ua/chomu-bud-iaka-oranka-ie-pezakopnoiu/>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 12.** Мачуська І. Б. Управління земельними ресурсами: поняття «земля», законодавчий статус територій, що постраждали від Чорнобильської катастрофи. *Економічне законодавче регулювання*. Київ, 2010. № 10. С. 199–211.
- 13.** Малашевська О. А., Малашевський М. А. До актуальних проблем охорони земель в Україні. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2023. № 2. С. 22–32. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.02.04>.
- 14.** Новаковська І. О., Матвєєва І. В. Система моніторингу земель: принципи формування та проблеми розвитку. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2022. № 4. С. 57–71. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.04.06>.
- 15.** Про схвалення Концепції реформування системи державного нагляду (контролю) у сфері охорони довкілля : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 31 травня 2017 р. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80#n8>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 16.** Про затвердження переліку особливо цінних груп ґрунтів : наказ Держкомзему України від 6 жовтня 2003 р. № 245. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0979-03#Text>. (дата звернення: 10.11.2024).
- 17.** Положення про Державну установу «Інститут охорони ґрунтів України». 2024. URL: https://iogu.gov.ua/literature/position_file.pdf. (дата звернення: 10.11.2024).
- 18.** Про затвердження Порядку ведення Державного земельного кадастру : Постанова Кабінету Міністрів України

від 17 жовтня 2012 р. № 1051. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/337716__549972#n3. (дата звернення: 10.11.2024). **19.** Про затвердження Порядку здійснення моніторингу земель і ґрунтів : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 липня 2024 р. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-2024-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 10.11.2024). **20.** Про затвердження Правил розробки робочих проєктів землеустрою : Постанова Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 р. № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2022-%D0%BF#Text>. (дата звернення: 10.11.2024). **21.** Ришкова Л. В. Поняття та ознаки особливо цінних земель як об'єкта правової охорони та використання. *Часопис Київського інституту права*. 2012. № 1. С. 250–255. **22.** Третяк А. М., Третяк В. М., Прядка Т. М., Капінос Н. О., Гунько Л. А., Третяк Р. А., Третяк Н. А. Охорона земель в Україні: науково-управлінські рішення в умовах військових дій. *Землеустрій, кадастр і моніторинг земель*. 2024. № 1. С. 19–34. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2024.01.02>. **23.** Про суцільну агролімічну паспортизацію земель сільськогосподарського призначення : Указ Президента України від 2 грудня 1995 р. № 1118/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118/95#Text>. (дата звернення: 10.11.2024). **24.** URL: <https://nabu.gov.ua/news/zemel-na-koruptciia-nasumshchyni-zaversheno-slidstvo-stosovno-eksnardepa-ta-chleniv-zlochynno-grupy/> (дата звернення: 10.11.2024).

REFERENCES:

1. Dorosh A. S., Dorosh A. Yu. Chynnyky, shcho vplyvaiut na rozvytok i stanovlennia orhanichnoho zemlekorystuvannia v umovakh voiennoho stanu. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2023. № 2. С. 82–91. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.02.08>.
2. Dorosh Yu. M., Ibatullin Sh. I., Dorosh O. S., Dorosh A. Yu. Methodychni pidkhody do ekonomiko-matematychnoho modeliuвання sivozmin u rozrobtsi proiektu zemleustroi, yakyi zabezpechuie ekoloho-ekonomichne obgruntuvannia sivozmin i zemleustroi. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2024. № 1. С. 66–81. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2024.01.06>.
3. Kanash O. P. Povnennia do problemy osobyblyvo tsinnykh zemel. *Zemlevporiadnyi visnyk*. 2011. № 1. С. 53–59.
4. Koshel A., Kolhanova I. Rozrobka robochykh proiektiv zemleustroi dlia rekultyvatsii porushenykh zemel. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2022. № 4. С. 49–58. DOI: [10.31548/zemleustriy2022.04.07](https://doi.org/10.31548/zemleustriy2022.04.07).
5. Kulidzhanov E. V. Deiaki zakonodavchi aspekty okhorony gruntiv v Ukraini. *Rodiuchist gruntiv Ukrainy: stan, tendentsii ta prohnoz* : materialy vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Kyiv, 2021. С. 47–49.
6. Kulidzhanov E. V. Deiaki terminolohichni aspekty okhorony gruntiv v Ukraini. *Grunty u* 148

suchasnomu sviti : materialy mizhnarodnoi naukovo-praktychnoi konferentsii. Odesa : Feniks, 2022. S. 40–43. **7.** Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zberezhennia rodiuchosti gruntiv : Zakon Ukrainy vid 4 kvitnia 2009 r. № 1443-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1443-17#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **8.** Pro vnesennia zmin do deiakyykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo vdoskonalennia systemy upravlinnia ta derehuliatcii u sferi zemelnykh vidnosyn : Zakon Ukrainy vid 28 kvitnia 2021 r. № 1423-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1423-IX#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **9.** Pro derzhavnyi kontrol za vykorystanniam ta okhoroioiu zemel : Zakon Ukrainy vid 16 chervnia 2003 r. № 963-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/963-15/ed20030616#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **10.** Kodeks Ukrainy pro administratyvni pravoporushennia vid 9 serpnia 2024 r. № 80731-X. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **11.** Konsultatsiia 1: Chomu bud-yaka oranka stepiv i lukiv ye nezakonnoiu? URL: <https://uncg.org.ua/chomu-bud-iaka-oranka-ie-nezakonnoiu/>. (data zvernennia: 10.11.2024). **12.** Machuska I. B. Upravlinnia zemelnymy resursamy: poniattia «zemlia», zakonodavchyi status terytorii, shcho postrazhdaly vid Chornobylskoi katastrofy. *Ekonomichne zakonodavche rehuliuвання*. Kyiv, 2010. № 10. S. 199–211. **13.** Malashevska O. A., Malashevskiy M. A. Do aktualnykh problem okhorony zemel v Ukraini. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2023. № 2. S. 22–32. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2023.02.04>. **14.** Novakovska I. O., Matvieieva I. V. Systema monitorynhu zemel: pryntsyipy formuvannia ta problemy rozvytku. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2022. № 4. S. 57–71. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2022.04.06>. **15.** Pro skhvalennia Kontseptsii reformuvannia systemy derzhavnoho nahliadu (kontroliu) u sferi okhorony dovkillia : Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 31 travnia 2017 r. № 616. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/616-2017-%D1%80#n8>. (data zvernennia: 10.11.2024). **16.** Pro zatverdzhennia pereliku osoblyvo tsinnykh hrup gruntiv : nakaz Derzhkomzemu Ukrainy vid 6 zhovtnia 2003 r. № 245. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0979-03#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **17.** Polozhennia pro Derzhavnu ustanovu «Instytut okhorony gruntiv Ukrainy». 2024. URL: https://iogu.gov.ua/literature/position_file.pdf. (data zvernennia: 10.11.2024). **18.** Pro zatverdzhennia Poriadku vedennia Derzhavnoho zemelnoho kadastru : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17 zhovtnia 2012 r. № 1051. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/337716__549972#n3. (data zvernennia: 10.11.2024). **19.** Pro zatverdzhennia Poriadku zdiisnennia monitorynhu zemel i gruntiv : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23

lypnia 2024 r. № 848. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-2024-%D0%BF#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **20.** Pro zatverdzhennia Pravyl rozrobky robochykh proiektiv zemleustroi : Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 23 liutoho 2022 r. № 86. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/86-2022-%D0%BF#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **21.** Ryshkova L. V. Poniattia ta oznaky osoblyvo tsinnykh zemel yak obiekta pravovoi okhorony ta vykorystannia. *Chasopys Kyivskoho instytutu prava*. 2012. № 1. S. 250–255. **22.** Tretiak A. M., Tretiak V. M., Priadka T. M., Kapinos N. O., Hunko L. A., Tretiak R. A., Tretiak N. A. Okhorona zemel v Ukraini: naukovo-upravlinski rishennia v umovakh viiskovykh dii. *Zemleustrii, kadastr i monitorynh zemel*. 2024. № 1. S. 19–34. DOI: <http://dx.doi.org/10.31548/zemleustriy2024.01.02>. **23.** Pro sutsilnu ahrokhimichnu pasportyzatsiiu zemel silskohospodarskoho pryznachennia : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 2 hrudnia 1995 r. № 1118/95. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1118/95#Text>. (data zvernennia: 10.11.2024). **24.** URL: <https://nabu.gov.ua/news/zemel-na-koruptciia-na-sumshchyni-zaversheno-slidstvo-stosovno-eksnardepa-ta-chleniv-zlochynno-grupy/> (data zvernennia: 10.11.2024).

Kulidzhanov E. V., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.), Associate Professor (Southern Interregional Center State Institution “Institute of Soil Protection of Ukraine”, Odesa), **Martynenko V. M., Candidate of Agricultural Sciences (Ph.D.)**

TECHNOLOGICAL DEFICIENCIES IN THE REGULATORY FRAMEWORK FOR SOIL PROTECTION IN UKRAINE

Relevance of the work is due to the lack of independent soil protection legislation in Ukraine and the low quality of existing legislative norms and methodologies that are part of the land and land management regulatory framework.

The objective of the work is to provide an agro-technological assessment of the provisions of the regulatory and methodological framework for soil protection, which is part of land legislation, as well as subordinate acts related to land management activities.

Research methods involve comparing the content of legislative norms on soil protection with the actual needs in terms of formulations, powers, and the general subjectivity of this activity. The potential consequences of adopting certain laws have been evaluated.

Additionally, the methodological norms approved by central executive authorities have been assessed for their compliance with well-known standards in soil science and agro-technologies.

Virtually all legislative norms concerning soil protection in Ukraine are included in the land legislation (Land Code, Laws of Ukraine "On Land Protection" and "On State Control over Land Protection," among others). Legislative activities related to soil protection have proven to be unclear, inconsistent, and underdeveloped. The legislative framework lacks the State Soil Protection Institution (SE "Derjhruntokhorona") as a professional body for soil condition monitoring, though this task has been assigned to a different organization with another professional focus, namely the State Service of Ukraine for Geodesy, Cartography, and Cadastre (StateGeoCadastre). The abolition of the mandatory agrochemical passporting of state lands before leasing them deprives the state of the opportunity to record soil conditions and thus protect state interests. Activities aimed at improving soil conditions are unjustifiably considered land management projects (work projects). Their main content is agro-technologies, i.e., general agronomy, agrochemistry, crop production, horticulture, and viticulture. The list of agro-production groups of soils is incomplete, and the criteria for the value of especially valuable soil groups are absent. The assessment of the professional content of these issues indicates that the Ministry of Agrarian Policy, in cooperation with specialists from the National Academy of Agrarian Sciences of Ukraine (NAASU) and educational professionals, should be responsible for developing the soil protection regulatory framework.

Practical value of the work lies in the detailed agro-technological analysis of the mentioned regulatory framework and the identification of its shortcomings. A conclusion is made, about the need to create professional soil protection legislation, and the main principles for the formation of such legislation are identified.

***Keywords:* land; soil protection legislation; agro-technologies; land management work projects; list of agro-production soil groups.**